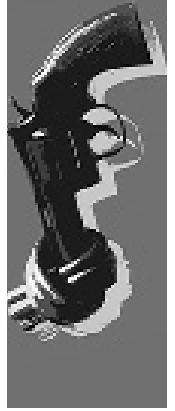

Danmark i FN's Sikkerhedsråd

D E N N Y V E R D E N
TIDSSKRIFT FOR INTERNATIONALE STUDIER

DIIS • København • 2005

FN og masseødelæggelsesvåbnene

FN og ikke-spredning af kernevåben

Ikkespredningstraktaten af 1970¹ (Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons, NPT) har sikret en række bemærkelsesværdige succeser: En række stater havde kernevåbenprogrammer, men valgte at opgive disse og udnytte de fordele, der følger med status af ikkekernevåbenstat i NPT. En enkelt stat – Sydafrika – valgte at skrotte sine operative kernevåben. Dermed har antallet af kernevåbenstater – fem inden for NPT: USA, Rusland, Storbritannien, Frankrig og Kina, samt tre uden for NPT: Indien, Pakistan og Israel – været holdt på et lille antal de sidste 35 år.

Antallet af kernevåbenstater og dermed kernevåben *skal* holdes på et lavt niveau. Risikoen er ganske vist lav for, at stater vil anvende kernevåben, da anvendelse vil medføre gengældelse, men et øget antal af kernevåbenstater øger risikoen for regionale våbenkapløb og dermed regionale magtubalancer, der kan udløse nye, mindre krige. Da endvidere visse stater, der udviser interesse for denne teknologi, ikke er videre stabile, er der mulighed for, at ikkestatslige aktører ved et magtskifte kan få kontrol over kernevåben.

Denne artikel diskuterer først centrale aspekter af NPT og gennemgår dernæst det nukleare brændselskredsløb som den vitale teknologiske forudsætning for fremstilling af kernevåben. Herefter belyses de centrale redskaber til at imødegå spredning af kernevåben, og hvorledes disse over tid har ændret sig. Afslutningsvis vurderes truslen om spredning af kernevåben til nye statslige aktører med udgangspunkt i et aktuelt eksempel.

Ikkespredningstraktaten: enighed om ulighed

At opretholde magtbalance mellem stater har i århundreder været den foretrukne metode til at begrænse fjendskab og hindre det i at udvikle sig til krig. Dette system er dog langt fra perfekt, især hvis nogle stater

modarbejder systemet, har et svagt styre, eller hvis der er et misforhold mellem en given stats militære og økonomiske formåen.

Udviklingen af kernevåben for 60 år siden øgede dramatisk omkostningerne ved fejlagtig bedømmelse af en modstanders hensigter og efterfølgende sammenbrud i mellemstatslige relationer. Kernevåbnene blev derfor den afgørende mekanisme til at skabe balance imellem supermagterne efter den anden verdenskrig. Yderligere spredning af kernevåbenteknologien var og er ikke ønskelig, da flere staters forsøg på at erhverve kernevåben kan virke forstyrrende på regionale magtbalancer og dermed gribe ind i en overordnet strategisk magtbalance.

Behovet for en stabil magtbalancestruktur resulterede i NPT, der i sin natur er stærkt asymmetrisk med en opdeling af stater i *“the nuclear haves and have-nots,”* men også afspejlede magtfordelingen i slutningen af 1960'erne. Traktaten definerer rettigheder og forpligtelser for begge kategorier af stater med det centrale element, at der iboende i traktaten er et løfte om, at asymmetrien over tid skal fjernes, da kernevåbenstaterne er forpligtet til at nedruste med henblik på at afskaffe disse våben. Dermed kan status af kernevåbenstat opfattes som en midlertidig betroet position, hvorved ikkekernevåbenstaterne ikke skulle blive fastlåst i en ufordelagtig position. Den nye verdensorden efter Sovjetunionens sammenbrud har dog ikke fremskyndet nedrustning i det håbede omfang.

Et andet centralt element er, at ikkekernevåbenstaterne giver afkald på kernevåben, men til gengæld er berettigede til at udnytte kerneenergien til fredelige formål og til at modtage støtte til sådanne fredelige programmer. Dette giver mulighed for under international overvågning legalt at beherske det nukleare brændselskredsløb.

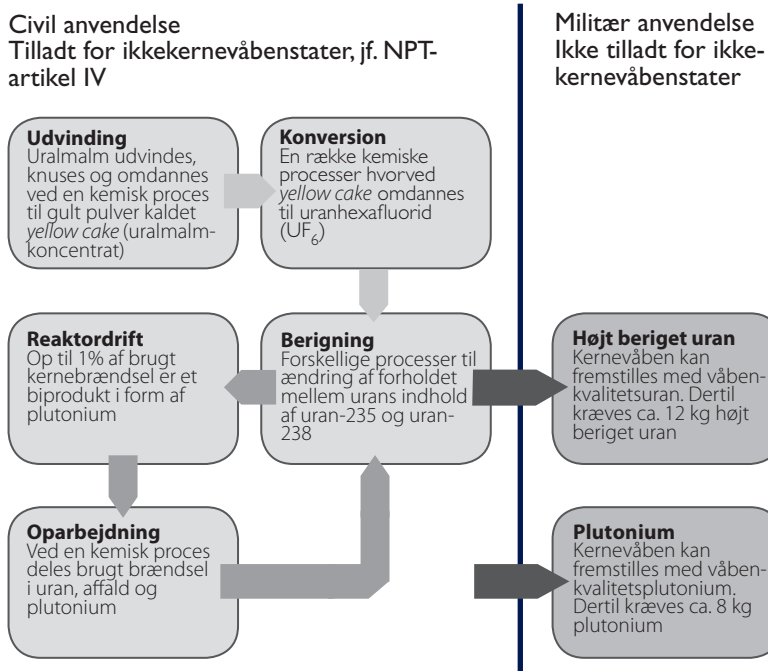
Det nukleare brændselskredsløb

Ifølge ikkespredningstraktatens artikel IV er det tilladt ikkekernevåbenstaterne at beherske det nukleare brændselskredsløb til fredelig udnyttelse af kerneenergien. Kredsløbet (se figur 1) omfatter den teknologiske infrastruktur fra uranminedrift over konversion og berigning af uran til fremstilling af uranbrændsel og oparbejdning af brugt brændsel og slutdeponering af radioaktivt affald.

Denne infrastruktur sikrer uafhængighed af udenlandske leverandører af nuklear teknologi og øger forsyningsikkerheden, når det drejer sig om kernebrændsel til elkraft samt radioisotoper til sundhedssektor og industri.

I slutningen af 1960'erne var dette kredsløb forbeholdt få lande, og det syntes usandsynligt, at et større antal stater kunne opbygge den fornødne

Figur 1: Det nukleare brændselskredsløb

kapacitet. Ambitioner om at mestre brændselskredsløbet tænder de røde advarselsslamper, fordi beherskelse af de centrale teknologier som uranberigning og oparbejdning af brugt kernebrændsel også betyder evne til at fremstille højt beriget uran og plutonium, begge i våbenkvalitet. Dermed er det muligt at fremstille den centrale komponent i et kernevåben: det fissile materiale. Imidlertid kan mange stater i dag med civile kernekraftprogrammer magte dette kredsløb i sådan grad, at mellem 35 og 40 stater kan fremstille fissilt materiale og i givet fald vil være i stand til at konstruere kernevåben (ElBaradei 2003).

Til trods for forudsigelser i 1960'erne om hurtig vækst i antallet af kernevåbenstater er dette dog ikke sket, og dette skyldes især NPT. Men traktaten er blevet udfordret voldsomt i de senere år. Udfordringen kommer dels fra statslige aktører så som Nordkorea og Iran, der ikke synes at acceptere NPT, og dels fra globaliseringen, der har gjort det muligt for ikkestatslige aktører i form af leverandørnetværk at sælge nuklear teknologi uafhængigt af tidligere statslige monopoler.

NPT's centrale instrument: *Safeguard*-aftalerne

Den institutionelle kerne i det nuværende nukleare ikkespredningsregime er Det internationale Atomenergiagentur, IAEA, der blev oprettet i 1957

med det formål at hindre spredningen af nuklear teknologi til militær brug og at arbejde for den fredelige, civile anvendelse af samme. I dag arbejder 2.200 medarbejdere inden for organisationens tre søjler: dels som den globale nukleare "vagthund," dels med fremme af og kontrol med sikkerheden af nukleare anlæg, radioaktivt affald og fremstillingen af nukleart brændstof, og endelig med fremme af fredelig anvendelse af nuklear teknologi.

Boks 1: IAEA Safeguards – principper og metoder

Safeguards-systemet er et aftalesystem, hvor IAEA og medlemsstaten aftaler omfang og hyppighed af inspektioner af nukleare anlæg. Disse aftaler træffes blandt andet på grundlag af medlemsstatens egne opgivelser af sådanne nukleare anlæg og tilsvarende aktiviteter. Der er en tendens til at *safeguards*-systemet udvikler sig fra at være anlægsspecifikt til at dække en medlemsstats hele territorium.

Indtil 1992 var det primære mål at verificere at den inspicerede stats egne oplysninger var:

- *primært* korrekte, og
- *sekundært* komplette

Dette krævede inspektionsadgang for IAEA på nukleare anlæg.

Tillægsprotokoller til IAEA Safeguards

Efter opdagelsen af Iraks hemmelige kernevåbenprogram introduceredes i 1997 tillægsprotokollerne med det primære formål at verificere, at den inspicerede stats egne oplysninger er *både* korrekte (at antal af anlæg samt type og mængde af nukleart materiale er angivet nøjagtigt) *og* komplette (at medlemsstaten ikke besidder ikkeangivne nukleare anlæg eller nukleart materiale). Dette kræver udvidet adgang til inspektion på anlæg, men også adgang til geografiske områder.

Det er artikel III i NPT, der pålægger ikkekernevåbenstaterne at indgå *safeguard*-aftaler med IAEA, ifølge hvilke IAEA skal oplyses om omfanget af disse landes nukleare aktiviteter og anlæg samt fissilt materiale og gives en inspektionsret af samme. Disse *safeguards* omfatter de tiltag, der sætter IAEA i stand til uafhængigt at verificere den enkelte ikkekernevåbenstats opgivelser om nukleare materialer og aktiviteter.

Der konstateredes i starten af 1990'erne – blandt andet efter afsløringen af Iraks nukleare ambitioner og mulighederne for at skjule sådanne projekter – et behov for at udbygge *safeguards*-systemet, således at dette

verifikationsssystem (jf. boks 1) kunne give et retvisende billede af, at en medlemsstats oplysninger er både korrekte (at antal af anlæg samt type og mængde af nukleart materiale er angivet nøjagtigt) og komplette (at medlemsstaten ikke besidder nukleare anlæg eller nukleart materiale, der ikke er angivet).

IAEA er den verifikationsorganisation, der med *safeguards*-systemet som det primære redskab fører tilsyn med kontrolregimet på det nukleare område, NPT. IAEA's væsentligste sanktion over for lande, der ikke er villige til at lade sig inspicere eller på anden vis ikke overholder ikkespredningstraktaten, er at rapportere til FN's Sikkerhedsråd, der vil beslutte videre sanktionsmuligheder.

Der eksisterer en række andre tiltag, der kan karakteriseres som supplementer til IAEA og NPT. En gruppe heraf er mellemstatslige aftaler om eksportkontrol med teknologi og produkter, hvor særligt Nuclear Suppliers Group (1974), Missile Technology Control Regime (1987) og Wassenaar-aftalen (1996) er relevante i forbindelse med nuklear våbentechnologi, herunder *dual use*-teknologi. Førstnævnte skal hindre spredning af nukleare materialer, udstyr og teknologi og herunder nukleare *dual use*-produkter (produkter med dobbelt anvendelse eller *dual use*-produkter er produkter, der kan anvendes til såvel civile som militære formål, men som ikke er våben, f.eks. udstyr til berigning af uran). Missile Technology Control Regime skal hindre spredning af teknologi relateret til fremføringsmidler af masseødelæggelsesvåben som missiler eller ubemandede droner. Og Wassenaar-aftalen skal hindre spredning af konventionelle våben og sensitive *dual use*-produkter og teknologier som f.eks. kompositmaterialer (kompositmaterialer er plasmaterialer, der forstærkes med fibre og partikler og giver mulighed for at fremstille lette, stive og slagfaste emner, der er skræddersyede til et givet formål. Meget anvendt i bla. fly, rumfart og missilindustri).

Disse aftaler udgør grundpillerne i et samarbejde mellem en række højt industrialiserede lande, hvor de hver især regulerer kontrollen inden for et givet produkt- og teknologiområde. På regelmæssige møder mellem de deltagende lande afdøres, i hvilket omfang produkter eller teknologier skal omfattes af samarbejdet, og hvorledes koordinationen, herunder informationsudvekslingen om eksportkontROLSager, skal gennemføres, og de forskellige regelsæt opdateres.

Andre tiltag er politiske initiativer såsom det amerikanske Nunn-Lugar-program fra 1991, som gjorde det muligt med amerikansk finansiering i samarbejde med Rusland og tidligere Sovjetrepublikker betragteligt at øge kontrollen med og sikringen af den tidligere Sovjetunions lagre af atomvåben og fissile materialer og derigennem at begrænse potentiel spredning.

Ligeledes er det amerikanske Proliferation Security Initiative, PSI, fra 2003 et mellemstatsligt samarbejde mellem 14 lande med det formål at overvåge og i givet fald med relevante politi- eller militære midler opbringe og kontrollere transportere med produkter, der mistænkes anvendt til fremstilling af masseødelæggelsesvåben. F.eks. opbragte italienske og tyske myndigheder i oktober 2003 i Middelhavet det tysk indregistrerede skib BBC China, der var lastet med blandt andet centrifugedele til berigning af uran bestemt for Libyen. Fragtdokumenterne omtalte lasten som "brugte maskindele." Operationen blev formentlig gennemført i PSI-regi, og den afslørede også omfanget af det mest notoriske eksempel på et illegalt nukleart netværk.

Den nukleare sprednings ændrede karakter

De eksisterende ikkespredningsinstrumenter har indtil videre fungeret relativt effektivt, idet kun tre lande – Indien, Pakistan og Israel – har erhvervet kernevåben uden om NPT. Nordkorea er muligvis også en kernevåbenstat, men dette er mere tvivlsomt. Andre har forsøgt, men har af økonomiske og/eller politiske årsager opgivet projektet.

Selve spredningens karakter synes imidlertid at være under forandring. Hvor der tidligere var tale om statslige aktører, synes mere diskrete aktører som individer og virksomheder – med en stats opbakning eller med ideologiske eller økonomiske motiver – at være i spil i dag.

Problemet er, at IAEA og de nævnte eksportkontrolsystemer primært er gearret at modvirke spredning af masseødelæggelses-teknologi og -produkter fra højt industrialiserede, især vestlige lande til potentielle erhvervstater. Over for spredning fra eksempelvis Pakistan til andre potentielle erhvervstater som Libyen og Iran – såkaldt sekundær proliferation – har de hidtidige systemer kun begrænset effekt, fordi international overvågning kun vanskeligt lader sig gennemføre i lukkede samfund.

Der kan også rejses tvivl om effektiviteten af de supplerende systemer, fordi værdien kan anfægtes såvel af flere forskellige eksportkontrolsystemer som disses karakter af mellemstatslige aftaler snarere end juridisk bindende multilaterale traktater. Det supplerende system afspejler derfor også balancen mellem ønsket om på den ene side kontrol med de nukleare produkter og teknologier og på den anden hensynet til frihandel, herunder varers og tjenesteydelsers fri bevægelighed af hensyn til omsætningssikkerheden. Desuden giver forskellige systemer problemer med hurtig, koncis og rettidig informationsudveksling. Det vil gøre det vanskeligt at danne sig et samlet billede af spredningen og beslutte, hvilke områder – geografisk som tematisk – der skal prioriteres for at imødegå den.

Det mest notoriske eksempel er det omfattende illegale netværk, der under ledelse af den pakistanske fysiker og leder af det pakistanske kernevåbenprogram, Dr. Abdul Qadeer Khan, forsynede interesserede lande med nuklear teknologi gennem et decideret netværk for sortbørsspredning. Som aftagerland havde Libyen mulighed for at kontakte specialister fra netværket, der kunne bistå ved ibrugtagning af teknologien samt for at erhverve tegningerne til et kernesprænghoved. En ting er, at denne handel er omfattende, noget andet er, at den har vist sig at have stået på med deltagelse af mindst fem lande siden engang i 1980'erne (IAEA 2004).

Tilfældet Pakistan illustrerer flere af de nævnte problemer: Da Pakistan nok blev medlem af IAEA i 1957, men ikke har underskrevet NPT, har landet ikke været juridisk forpligtet til at lade IAEA gennemføre *safeguards* og dermed overvåge landets nukleare program. Nuklear teknologi synes at have fundet vej til Pakistan på trods af de etablerede eksportkontrolsystemer.

Det internationale samfunds fremmeste instrumenter til at begrænse spredningen af kernevåben – NPT, IAEA samt supplerende eksportkontrolsystemer – synes derfor ikke længere at være tilstrækkelige til effektivt at hindre spredningen af nuklear våbenteknologi (ElBaradei 2004). Dertil har IAEA haft et for svagt mandat til at opretholde balancen mellem hensynet til det internationale samfunds sikkerhed og den enkelte stats aspirationer om – typisk regional – nuklear magt og indflydelse. Endvidere har IAEA's mandat aldrig været mere omfattende, end IAEA's medlemsstater har kunnet godkende, at nationale dagsordner har kunnet veje tungt i forhold til opfattelsen af fælles sikkerhed. Dette er en problemstilling, der også kendetegner håndteringen af statslige aktører, der synes at forbyrde sig mod det internationale ikkespredningsregime.

Det iranske problem

Som det seneste eksempel er Iran blevet afsløret i hemmelige nukleare aktiviteter, og landet står til at blive indklaget for FN's Sikkerhedsråd (IAEA 2005). En række lande nøler dog på grund af nationale dagsordner og bidrager derfor til at drage legitimiteten af det internationale nukleare ikkespredningsregime i tvivl.

I 2003 fastslog IAEA, at Iran – en ikke-kernevåbenstat i NPT – i over 18 år havde haft et stort hemmeligt nukleart program for at kunne beherske det nukleare brændselskredsløb. Samarbejdet med IAEA har siden været nølende, der er adskillige ulogiske punkter i Irans argumentation for landets nukleare program, og ifølge IAEA har Iran ikke oplyst alt om karakter og omfang af programmet. Iran har dermed overtrådt sine NPT-forpligtelser, men landet hævder hårdnakket, at programmet kun

har et fredeligt formål i form af kraftproduktion, men at det har været hemmeligholdt, fordi Iran frygtede, at USA og Israel ville modsætte sig et iransk nukleart program.

Den strategiske situation i 2003 med USA's succesfulde militære operation i Irak gjorde, at Iran indvilligede i at stoppe aktiviteten på landets urankonversions- og berigningsanlæg og forhandle med EU om en langsigtet løsning. Iran indvilligede også i at samarbejde fuldt med IAEA for at fastslå programmets omfang og karakter, og dette blev efterfølgende fastlagt i Parisaftalen i november 2004. I denne indvilligede Iran i at suspendere en række af de aktiviteter, som landet er berettiget til, men som har været hemmeligholdt i op til 18 år. Den mest sensitive heraf er landets opbygning af en berigningskapacitet, der vil kunne sætte Iran i stand til at berige uran, ikke kun til kraftreaktorbrug, men også til kernevåbenkvalitet.³ Indstillingen af disse aktiviteter var Irans mulighed for ikke at blive indklaget for Sikkerhedsrådet.

Tingene har ændret sig i Irans favør: USA har store problemer i Irak, og militær indgriben over for det iranske nukleare program er ikke muligt. USA står ikke stærkt med anklager om et iransk kernevåbenprogram efter påstande om irakiske masseødelæggelsesvåben, der ikke blev fundet. I august 2005 tilbød EU Iran en omfattende aftale, der ville give Iran store økonomiske fordele mod at landet skrinlagde planer om at beherske det nukleare brændselskredsløb. Teheran ville dog stadig bibeholde sit ene eksisterende kernekraftværk samt fortsætte projekteringen af nye kraftværker.

Trods dette genstartede Iran sit urankonversionsanlæg i Isfahan i starten af august. Iran har ligeledes truet med at påbegynde berigning af uran, hvis landet indklages for Sikkerhedsrådet. Det er derfor vigtigt at gøre sig klart, at Irans tidligere ulovlige aktiviteter ikke forældes, og at hindringen for at indklage landet for Sikkerhedsrådet bortfaldt med Irans genoptagelse af urankonversionsaktiviteterne på anlægget i Isfahan. Den 24. september vedtog den 35-lande store bestyrelse i IAEA, Board of Governors, en resolution, der gør det muligt at indklage Iran for Sikkerhedsrådet, trods omfattende iransk lobbyarbejde.

Formålet med indklagelse for Sikkerhedsrådet er ikke at pålægge Iran sanktioner. I stedet skal Sikkerhedsrådet i første omgang anvende sin autoritet til at pålægge Iran at give IAEA's inspektører den adgang og de informationer, der skal til for at få et retvisende billede af det iranske nukleare programs omfang og karakter. Iran har, mere end to år efter landets ulovlige aktiviteter blev opdaget, ikke udleveret relevant information og samarbejder stadig ikke fuldt ud. De udestående spørgsmål er stadig omfanget af Irans program med centrifuger til uranberigning; forekomsten af uranpartikler i berigningsgrader, som Iran ikke kan forklare; det iranske militærs andel i det nukleare program; og påbegyndelsen af

urankonversion som et skridt i produktion af kernebrændsel, når landet endnu ikke har en operativ kraftreaktor. Konflikten er stadig uløst, men udfaldet vil have afgørende betydning for det internationale nukleare ikkespredningsregimes videre skæbne.

Konklusion

Metaltræthed præger i dag NPT. Traktaten er det kompromis som 1970'ernes kernevåbenstater og ikke-kernevåbenstater nåede til, men dele af traktaten efterleves ikke eller er overhalet af den teknologiske udvikling. Supplerende aftaler og arrangementer som eksportkontrol og efterretningssamarbejde har været livsforlængende for NPT, men ikke kunnet afhjælpe traktatens afgørende svagheder.

En anstødssten er de to kategorier af medlemmer med forskellige pligter og rettigheder: Kernevåbenstater er berettiget til at beholde kernevåbnene, men forpligter sig blandt andet til ikke at give lande uden kernevåben adgang til teknologien. Hensigten er, at kernevåben på sigt skal afskaffes. Ikke-kernevåbenstater forpligter sig til ikke at anskaffe kernevåben, men har ret til under international overvågning at anvende kerneenergi til fredelige formål og beherske det nukleare brændselskredsløb.

Mange ikke-kernevåbenstater mistror kernevåbenstaternes reelle vilje til at efterleve traktatens bestemmelser i artikel VI, der forpligter til nedrustning og afskaffelse af kernevåben. USA og først Sovjetunionen og senere Rusland har ført forhandlinger om reduktion af landenes lagre af nukleare sprænghoveder, men de er stadig enorme: Sammenlignet med USA og Ruslands arsenaler på hhv. 10.300 og 16.000 nukleare sprænghoveder er antallet i tre øvrige NPT-kernevåbenstater og de tre uden for NPT på i alt ca. 1.200 sprænghoveder for ingenting at regne (Carnegie Endowment for International Peace 2005).

Efter murens fald har ikke-kernevåbenstaterne fremført, at kernevåbenstaternes manglende vilje til reelt at nedruste er en overtrædelse af deres NPT-forpligtelser og indikerer, at de ikke *ønsker* at opgive deres nukleare monopol. Der er også skepsis over for USA's bestræbelser på at modificere kernevåben til anvendelse mod dybt begravede mål i klippehuler og tunneler. Disse våben vil have en begrænset sprængkraft og vil detonere langt under jorden og dermed begrænse den radioaktive forurening i atmosfæren. Men denne udvikling frygtes at starte et nyt nukleart våbenkapløb og sænke tærskelen for kernevåbens anvendelse.

Der er store iboende konflikter i NPT, der umuliggør en genforhandling af dele af traktaten, fordi det ville føre til krav om revision af hele traktaten. Dette blev tydeligt demonstreret i forbindelse med *the NPT 2005 Review Conference*, afholdt i New York i maj 2005; den kan betegnes

som en fiasko. IAEA's generaldirektør Mohamed ElBaradei, udtalte således i sin åbningstale til bestyrelsesmødet den 14. juni 2005, i meget udiplomatiske vendinger sin skuffelse over de manglende resultater på *NPT 2005 Review Conference*:

Det er med beklagelse, at jeg noterer mig medlemsstaternes manglende evne til ved deres nyligt afsluttede revisionskonference at blive enige om, hvordan traktatens implementering kan styrkes. Den manglende enighed om substansen er særligt foruroligende i lyset af de kritiske udfordringer, vi står overfor, og de mulige heder, som denne revisionskonference frembød. Trods resultatet af konferencen består udfordringerne stadig, og de må tages op. Vi har stadig behov for at gøre IAEA's autoritet universel, som forudset i tillægsprotokollen; styrke kontrollen med og udbredelsen af sprednings-sensitive aspekter af det atomare brændselskæbeløb (samtidigt med en sikring af forsyningssikkerheden); forbedre mekanismer til at håndtere ikke-overholdelse; og selvfølgelig fremskynde processen mod atomar nedrustning. Hvis der er noget positivt at nævne om konferencen er det, at de udfordringer, vi står overfor, er blevet klart identificeret. Jeg opfordrer alle stater til seriøst at søge løsninger til en reform af vores voksende globale sikkerhedssystem – hvori ikke-spredningsregimet er en vigtig del. FN's topmøde i september frembyder en aktuell mulighed for at lancere denne absolut nødvendige reform (ElBaradei 2005).

Traktatens karakter kræver øget effektivisering af det internationale samarbejde og en markant forstærkning af IAEA, og dette er kun muligt, hvis den nødvendige politiske vilje er til stede. Mange lande følger tæt den nuværende sag mod Iran, og flere vil kaste sig ud i nukleare eventyr, hvis det internationale samfund ikke skrider til konsekvent handling. Der er derfor nu, Sikkerhedsrådet skal give IAEA det tilstrækkelige mandat og de nødvendige midler til at afslutte verifikationen af Irans nukleare program og fastslå, om det kun har et fredeligt sigte. Manglende handling vil have uoverstigelige konsekvenser for det multilaterale, traktatbaserede diplomati.

Martin Rødbro er fuldmægtig og forsker ved Afdelingen for Konflikt- og Sikkerhedsstudier, DIIS

Noter

1. Traktaten blev undertegnet i 1968, men trådte først i kraft i 1970. Se hele traktaten på: www.iaea.org/Publications/Documents/Infocircs/Others/infirc140.pdf

2. For et kortfattet overblik se blandt andet “*IAEA safeguards: stemming the spread of nuclear weapons*” på www.iaea.org/Publications/Factsheets/English/S1_Safeguards.pdf.
3. Se blandt andet www.iaea.org/Publications/Documents/Infcircs/2004/infcirc637.pdf

Litteratur

Albright, David & Corey Hinderstein. 2004. The centrifuge connection, *Bulletin of the Atomic Scientists*, vol. 60, nr. 2: 61-66.

Carnegie Endowment for International Peace. 2005. *Nuclear Weapon Status 2005*, www.carnegieendowment.org/images/npp/nuke.jpg.

Einhorn, Robert J. 2004. A transatlantic strategy on Iran's nuclear program, *The Washington Quarterly*, vol. 27, nr. 4: 21-32.

ElBaradei, Mohamed. 2003. Towards a safer world, *The Economist*, vol. 369, nr. 8346 (16. October): 47-48.

ElBaradei, Mohamed. 2004. Saving ourselves from self-destruction, *New York Times*, 12. februar.

ElBaradei, Mohamed. 2005. Introductory Statement to the Board of Governors, 14. juni 2005, www.iaea.org/NewsCenter/Statements/2005/ebsp2005n007.html.

IAEA. 2004. Implementation of the NPT Safeguards Agreement of the Socialist People's Libyan Arab Jamahiriya, Report by the Director General, GOV/2004/59.

IAEA. 2005. Implementation of the NPT Safeguards Agreement in the Islamic Republic of Iran Resolution adopted on 24 September 2005, GOV/2005/77.

Levite, Ariel E. 2002. Never say never again. Nuclear reversal revisited, *International Security*, vol. 27, no. 3: 59-88.

Nelson, Robert W. 2002. Low-yield earth-penetrating nuclear weapons, *Science and Global Security*, vol. 10, nr. 1: 1-20.

Perkovich, George. 2004. Taming Tehran, *Foreign Affairs, author update* (24 November 2004), www.foreignaffairs.org/20041124faupdate83676/george-perkovich/taming-tehran.html

Reiter, Dan. 2004. Preventive attacks against nuclear, biological, and chemical weapons programs, draft, 11 august 2004, www.polisci.emory.edu/about/reiter/Reiter%20preventive%20war%208-11-04.doc

Samore, Gary & John Chipman. 2005. *Iran's strategic weapons programmes: a net assessment*. London: Routledge.

Tarzi, Amin. 2004. The role of WMD in Iranian security calculations: Dangers to Europe, *Middle East Review of International Affairs*, vol. 8, nr. 3: 91-111.

